

Karel Čapek

Kritika slov

Karel Čapek

Kritika slov

«Public Domain»

Čapek K.

Kritika slov / K. Čapek — «Public Domain»,

© Čapek K.

© Public Domain

Содержание

I MY VERSUS JÁ	6
II MY, NÁROD NĚČÍ	7
III CIZÍ VLIVY	8
V PŘÍLIŠ	9
VI ŠEDÝ	10
VII HOREČNÝ	11
VIII ŽÁDNÉ “VY”	12
IX NÁVRAT K NĚKOMU	13
X POVINNOST	14
XI PSÍ POČASÍ	15
XII SVÉRÁZ	16
XIII POVĚRA	17
XIV ZOBÁK	18
XV ÚKOL	19
Конец ознакомительного фрагмента.	20

Karel Čapek

KRITIKA SLOV

Kdo by chtěl podati kritický obraz vládnoucích dnes názorů, napsal by patrně kritiku velkých filozofických systémů, životních proudů, politických ideologií, uměleckých škol a tak dále. Můj plán je skromnější: píše jen kritiku slov. Ta slova jsou víceméně majetkem obecným; proto nekritizují jejich duchovní otce – namnoze už nezvěstné -, nýbrž jejich obecné užití. Slovo se ujme spíše než myšlenka a také má více veřejného vlivu. Proto není docela zbytečno psáti kritiku slov. Omyl, hloupost nebo lež nezačínají myšlenkou, nýbrž už slovem. A jelikož dále užíváme slov daleko častěji a účinněji nežli myšlenek, měla by mít kritika slov dvojí úkol: 1. kritizovati obsah slov, 2. kritizovati užití slov; neboť obé se naprosto nekryje. Logika by hledala obsah čili význam slova v jeho nitru. Ve skutečnosti však slovo neskrývá svůj význam v sobě, nýbrž je obrostlé významy jako kámen mechem nebo strom jmelím. Anebo je pokryto významy tak jako skála kulturním nánosem. Každá doba nechává obrůstí slova jinými významy. Proto je nevědčeno kritizovati, který z dosavadních nebo vůbec možných významů obrůstá a zakrývá to které slovo větším právem než kterýkoliv jiný. Kde se význam uchytí, tam roste; těžko mu v tom brániti. Proto se tato kritika slov drží raději druhého úkolu, totiž užití slov. Ale každé užití je otázka praktického života, a tudíž nemohl jsem živou mocí zabrániti tomu, aby se má kritika slov nezvrhla v exkurze do otázek, ach, naprosto ne pouze slovních, nýbrž životních. Tím se z kritik stala kázání, a z toho důvodu jich je dvaapadesát jako týdnů v roce.

I MY VERSUS JÁ

“My” říká se v pohnutých dobách a též pohnutým hlasem; je to družné, sociální a posilující slovo, zatímco “Já” je nedružné, osobní, samolibé a sobecké. Tak se aspoň zdá. Ale slovo “My” má svůj defekt. Je pohodlné a nezávazné. Lehko se například řekne “My, národ holubičí”, ale těžší je říci “Já, člověk holubičí”. Každý může říci: “V nás žije veliký odkaz Husův” ale kdo z vás může říci: “Ve mně žije veliký odkaz Husův”? “My” jsme obětovali krev a svobodu za věc národa, ale promiňte mi, “já” jsem ji neobětoval; když “my” jsme trpěli to a ono, “já” jsem seděl doma. “My” jsme veskrze hrdinové, mučedníci a bratři, “my” jsme velkodušnost a obětavost sama, “my” bojujeme, “my” žádáme; opravdu, mohu se pochlubit velmi krásným “my”, velmi statečným, slavným a záslužným “my”, ale běda, nemám-li “já” nic, pranic z těchto “našich” předností! Sebedokonalejší “my” nepřidá ani palce mé postavě, ani závažíčka mým zásluhám; žádné “my” mne nespasí, nedal-li jsem “já” aspoň cibuli almužnou. “Já” je slovo praktické, zavazující a činné; je nekonečně skromnější než “my”, je znepokojivé a těžké; “já” je zároveň slovo svědomí i slovo činu.

II MY, NÁROD NĚČÍ

Rádo se u nás říká: My, národ Husův, Žižkův, Smetanův; my, národ Komenského. Stejně však Němci říkají:* [Psáno za války.] My, národ Goethův, Kantův, Bismarckův a nevímčí ještě. My, národ Goethův! Jsi ty, který to píšeš nebo říkáš, člověk Goethův? Máš něco jemu podobného, jsi moudrý a lidský, miluješ Francii, píšeš básně a dáváš světu příklad? My, národ Schillerův! Ale voláš se Schillerem “In tyrannos”, žádáš s ním “Sir, geben Sie Gedankenfreiheit”? My, národ Kantův! Ale vidíš jako Kant v člověku cíl, a nikoliv prostředek? Byl Goethe, byl Kant, byl nevím kdo ještě; ale je to tvá přednost a zásluha, jsi ty tím o něco více nebo něco lepšího? Jsi kulturní, veliký, lidský a světový proto, že někdo před tebou byl takový? Jsi Wolfův nebo Goethův, šmokův či Kantův? Co jsi ty? – Čtenáři, podle toho, co jsme čítali, byli to samí Goethové a Kantové, kteří maširovali potaženou Belgií; na každou inkriminaci ciziny se odpovídalo velikými jmény; čtenáři, i ty jsi měl dojem, že se tím prokazuje velikým jménům špatná služba. – Lépe by bylo, aby vůbec nebylo Žižky, než aby žili zbabělci v národě Žižkově. Nezáleží na tom, čím jsme, nýbrž na tom, čím jsi ty. Národ sám potřebuje spíše lidí nežli jmen.

III CIZÍ VLIVY

Setká-li se náš člověk ve své vlasti s něčím novým, je jeho první reakce, že je to cizí import. Slovo “cizí vlivy” obsahuje dvojí zásadu: 1. že vše, co je starousedlé a vžilé, je samozřejmě “naše”, české, domácí a původní; 2. že u nás nemůže vzniknout samo od sebe nic nového. Co se týče prvního, poukazují na naši národní švestku, jež pochází z Persie, na slovo “kudla”, které máme z Francie, a na deset tisíc věcí od kouření tabáku až po univerzitní řády, kterými bych mohl doložit, že náš život je přinejmenším tak světový, pestrý a exotický jako Etnografické muzeum. Přitom švestka nás nezměnila v Peršany, ani tabák v Indiány; naopak, oboje nás učinilo více sebou samými. Pro “původnost” nezáleží tolik na původu jako na intimitě zažití. Dejte českému člověku čisti Husa nebo pro mne Žižkův traktát o vojenství; odvodí-li si z toho jen povrchní, konvenční a neosobní dojem, pak si odnáší ze sebečestější věci jen “cizí vliv”. Ale dejte mu čisti Lao-c’ a nebo třeba leták Armády spásy; zvolá-li potom: “Ano, bože, to je slovo, na které jsem čekal po celý život,” a jde-li pak, ne sice aby si koupil cop Číňana nebo uniformu Armády, nýbrž aby žil šťastněji a volněji než dosud, tu, nepochybuje o tom, tento český člověk nežije cizím způsobem. Vřelost a hloubka zažití není nikdy cizí, nýbrž původní; štěstí, ukojení a cit svobody nejsou ničím cizím; ba řekl bych, že ani kult operety není cizí import, nýbrž národní neřest. Cizí je jen to, co je nám lhostejné, do čeho se nutíme a na čem nemáme vnitřní účast. Z tohoto hlediska je velmi mnoho národních hesel, domácích produktů a českých idejí, které jsou jenom “cizím vlivem”. Vše záleží na tom, jaký kdo je ve svém prožití.

IV NOVOTA

Pro většinu čtenářů leží v tomto slově představa něčeho nepřirozeného, umělého a násilného, kdežto vše staré a prapůvodní je eo ipso přirozené. Například není pochyby, že telefon je nepřirozený. Dnes toho už necítíte; ale připomeňte si své první utkvání a zápas s ním: bylo to děsné. Chrčel a neslyšel; marně jste křičeli a tloukli do skříňky; čím více jste křičeli, tím hůře se věc utvářela. Konečně jste jej opustili, zlomeni na duchu i na těle. Je tomu dávno. Od té doby jste vynalezli, jak s ním jednat. Byla to řada drobných vynálezů, na které jste byli skoro tak pyšní jako Bell a Edison na svoje. I vy jste vynalezli telefon. – Věci se mohou zdát nepřirozené, ale vynalézání není nepřirozené; naopak, vynalézání je sama příroda v člověku, sama spontánnost a energie života. Novota, nová věc, je ovšem něco nepřirozeného; ale vynalézati, spolutvořiti, spoluobjevovati novotu, tato činnost je nekonečně přirozená. A já, čtenáři, jsem nemyslel na telefon; myslel jsem na nové myšlenky, nové proudy a nové umění. I tu, čtenáři, je zbytečno křičeti a tlouci pěstí na tyto pro tebe tak cizí, nepřirozené a nepoddajné věci. Čím více křičíš, tím hůře se věc utváří. Novoty je možno jen vynalézati. Novota se obrací na tvou činnou a spontánní stránku. Není pouhou věcí, nýbrž činností. Na tobě jest, abys se jí chopil; pak pocítíš, že je stejně přirozená jako tep srdce, růst květiny, práce na poli a hra dítěte.

V PŘÍLIŠ

Toto oblíbené slovo vyjadřuje lidskou nedůvěru k vyloženým a silným případům. Řeknete-li, že nějaké sukno je “příliš” černé, je (patrně) prostě a docela černé; je-li méně černé, není vlastně už černé, je šedivé. “Příliš” optimistický vám je, kdo věří, že budoucnost uskuteční něco dobrého; ale myslíte, že by byl vůbec ještě optimistou, kdyby věřil méně pevně a v budoucnost méně dobrou? “Příliš” důsledný je obyčejně ten, kdo je jednoduše důsledný; “příliš” vážně bere věc ten, kdo ji vůbec bere vážně, a “příliš” ji přehlíží ten, kdo ji skutečně přehlíží. Setká-li se Petr s Pavlem, rozhodne se Petr, že Pavel je příliš úzkostlivý, příliš zbabělý, příliš škarohlídny a úhrnem příliš hloupý; a Pavel si odnáší přesvědčení, že Petr je příliš povrchní, příliš neopatrný, příliš bujný a jedním slovem příliš hloupý. Shakespeare je příliš neklasický, Corneille příliš klasický, Hugo příliš romantický, Zola příliš realistický, ten příliš vědecký, onen příliš básnický, verš příliš krátký, román příliš dlouhý, den příliš dlouhý, život příliš krátký, zkratka: je to sice kruté poznání, ale je tomu už tak, že takzvaná “zlatá střední cesta” nás zavádí mezi samé krajnosti a přílišnosti. Stojíte-li na ní, je vám všechno nalevo příliš levé a všechno napravo příliš pravé; opravdu hrozný pohled. – Vám je Nero “příliš” ukrutný; podle toho byste mu odpustili, kdyby byl méně ukrutný. Král Zikmund byl “příliš” falešný; kdyby byl trochu méně falešný, bylo by dobře. A tak dále. To je morálka “příliš”.

VI ŠEDÝ

Říkává se “šedý” nebo “šerý dávnověk”, jako by dávnověk byl opravdu méně pestrý než přítomnost. Zdá se však, že minulost je nesmírně pestrá a zábavná; proto se na ni chodíme dívat do muzeí a proto si s úctou prohlížíme kamenné sekery a popelnice, kdežto nikdo se nejde zvědavě podívat do továrny nebo do dílny, a najde-li hřebík či rozbitou plechovku, nedovede si k nim vymyslet nic dobrodružného a epického. Pro většinu očí je šedá jenom přítomnost. – Říkává se též “šedá teorie”. Jako by praxe byla poezie a barvitost sama! Jsou teorie, které jsou hotové zázraky kolorismu proti praxi, a bývá praxe tak šedá, tak bezbarvá a nezajímavá, že proti ní je třeba atomová teorie nebo Laplaceova teorie přímo románovou skladbou. Rozhodně je teorie Brownových pohybů poutavější než vyměřování daní nebo teorie indoevropských kořenů zábavnější než dělání korektur. Není konečně pochyby, že daleko krutěji se trpí šedou praxí než šedou teorií.

VII HOREČNÝ

Rádo se mluví o horečném chvatu a zmatku velkoměsta; jsou iluzionisté, kteří horečný kvap a zmatek nalézají dokonce v Praze – stačí jim k tomu patrně tramvaj, obchodní sluha s vozíkem, drožka a hrst lidí. Ale kdyby to byl sám Londýn, Brooklyn nebo Paříž: nikde na světě nejedí tramvaj horečnou rychlostí a její řidič netočí klikou v horečném zmatku. Kdyby to dělal, přišel by hned toho dne o místo. Naopak, jede tak klidně a solidně, jako by vyorával brázdu na polabském lánu. Ani šofér nejede horečně a netočí volantem v šílené panice, naštěstí pro svět. Ani chodci neběží horečně; jdou zdravýma nohama a bez divého zmatku. A kdyby bankovní ředitel, politik, prodavač ve velkoobchodu nebo šéf novinové plantáže pracoval horečně, ukázalo by se záhy, že vlastní životní nerv velkoměsta je klid, co nejvíce jistoty, rozvahy, pohodlí a hladkosti. Jediný horečný, chvátající a zmatený živel velkoměsta jsou ženy a venkované.

VIII ŽÁDNÉ “VY”

Úřední čeština má svá tajemství, podobně jako církevní řeč nebo zlodějská hantýrka. “Tohoto nařízení budiž dbáno” je obrat čistě úřední; jeho pasívum vyjadřuje neradostnou a neosobní povinnost a stanoví naprostou, skoro metafyzickou nutnost, která se k nikomu přímo a důvěrně neobrací. “Dbejte tohoto nařízení” je naproti tomu zcela neúřední; je to osobní, živá výzva k činnému dbaní, k činnému životu, výzva, jež s vámi mluví, na vás se obrací a s vámi počítá. “Nebudiž pliváno na podlahu” je výron čiré autority, visící v absolutnu. “Nenahýbati se z oken” je příkaz neuznávající vaší individuality. “Psi buďtež voděni na šňůře”, “nebudiž prodléváno na kolejích”, “tato rubrika budiž náležitě vyplněna” – to vše posílá vaše “já” do oblasti věcí neexistujících. Oč dramatičtější by bylo “neprodlévejte na kolejích”! Jakou demokratickou účast by projevila rada “vyplňte náležitě tuto rubriku”! Ale jaké by to bylo porušení ducha zákonů! Zákon vyžaduje slepé poslušnosti, kdežto každé “vy” je ne-li osobní srážka, tedy aspoň osobní styk. Ale z neznámé příčiny přenášíme tuto slepou poslušnost i do soukromého života. Každá lékárnická nálepka vám ji přikazuje, praví-li “lahvičkou budiž před použitím zatřepáno”. Slepá poslušnost se na vás žádá, čtete-li “kostka budiž vhozena do vařící vody” a tak dále. Duch zákonů je patrně na postupu.

IX NÁVRAT K NĚKOMU

Přes tu chvíli bývá slyšeti po národech: “Zpět k veliké minulosti! Vraťme se k otcům!” Francie má své návraty ke klasicismu, Němci se vracejí jednou ke Kantovi, jindy k romantice a zase jindy k Tacitovým Germánům, a my sami, jelikož nejsme o nic horší než ostatní, se vracíme k Smetanovi, Alšovi, Nerudovi a nevímkomu ještě. Tato nostalgie je typická pro chvíle slabosti. Máme snad jít kupředu? Co tam? V budoucnu není jediného pevného bodu, jediné zaručené hodnoty; všechny možnosti jsou snad už vyčerpány, vše nás zklamává a sami už si nedůvěřujeme. Ach, tedy raději zpět, k nepochybným a nesmrtelným hodnotám; raději zpět než jepicově žít kupředu! Zpět ke kořenům! – Avšak (máme-li už zůstat při kořenech) nechceme-li “ke kořenům” jako cizopasní červi, co s nimi chceme? Vrací se list nebo květ či větev ke kořenům? Naopak, spíše kořen se vrací ke květu, jímž kdysi býval. Jádru nevypouští nový kořínek z nostalgie, nýbrž proto, aby jeho očko se slepě hnalo vpřed. Heslo kořenů je “vpřed” – jiného poučení příroda nedá. Nebo “návrat k tradici”: pod tím slovem se myslí, že tradice je něco hotového a neměnného. Ale což je-li tradice živá jako sám život? Co mi je platno toužiti “zpět k síle mého dlouhověkého dědečka”? Snad – mohu mít tu důvěru – žije ve mně jeho tradice dlouhověkosti; ale tu mi nezbývá než zkusit to a žít kupředu až do osmdesáti osmi let. Snad v nás žije bezpočtu národních tradic; musíme to zkusit tím, že budeme žít, tvořit a prospívat – zdar je před námi, ale nikoliv za námi. Pravá důvěra v tradici je: “Je s námi, vše je hotovo, s pánembohem kupředu!”

X POVINNOST

Je to kouzelné slovo, tak mocné, že kdyby ho nebylo, byl by je musel Kant vymyslet. Dejme tomu, že nijak se vám nelíbí dostat ránu holí; kdybyste však obdržel z vysokého místa rozkaz pod nevímjakým trestem postavit se na rohu Můstku a každého kolemjdoucího uhodit holí, učinil byste tak patrně s dětsky čistým svědomím a po každé pořádné ráně, kterou byste ušetřil, měl byste téměř příjemný pocit: “Plním jen svou povinnost.” Dejme tomu, že byste to ani nedělal pod trestem smrti, nýbrž pod radovským platem s postupem a penzí; i pak byste “plnil jen svou povinnost”. Nemusí to ovšem být primitivní a nedokonalé vraždění holí; jsou povinnosti krutější, elegantnější a méně namáhavé než tato, povinnosti, které plníme škrtem péra, slovem nebo kývnutím hlavy. Jsou tedy dvě mocnosti v mravní oblasti: “svědomí”, které mnohého nedovoluje, a “povinnost”, která dovoluje, čeho nedovoluje svědomí; tím je vyplněna palčivá mezera, kterou svědomí nechává ve světě činů. Povinnost je mocné a uklidňující slovo, jež uvádí do světa pořádek. Mistr popravčí není osobně zlý a nepřívětivý člověk, ó nikoliv; plní jen svou povinnost a jeho svědomí je čisté. Velmi, převelmi mnoho lidí má svědomí stejně čisté – co chcete? Plnili jen svou povinnost! Snad vám jejich škrť péra, jediné jejich slovo, jediné kývnutí hlavy přineslo nesmírnou bolest; ale činili to jen proto, že plnili – A je k tomu třeba Shawovy špatnosti, aby jeho “pekelník” Richard Dudgeon před svou popravou přerušil uklidňující výklad hrdelního soudce: “Mr. Dudgeone, upozorňuji vás, že to činíme jen proto –” nefilozofickými slovy: “– že jsme za to placeni.”

XI PSÍ POČASÍ

V tomto slově leží nesmyslná představa, že počasí příliš špatné pro člověka, tedy orkán, plískanice, čtyřicetidenní déšť a krupobití, je snad zvlášť vhodné pro psa a jemu důvěrně blízké. Nemůže býti větší zvrácenosti. Právě “psí počasí” by bylo krásnější, než si vy sami dovedete představit: červen po celý rok, na dvorku teplé výsluní a chladivý stín, krátký rosný déšť, mnoho zajímavých vůní, vlhká vysoká tráva, žádný úplněk, žádný klavír, žádní žebráci, žádná nerovnost, mnoho dětí a dost masa pro každého. – Stejně falešně však říkáte o věcech přespříliš špatných, že “to je pro kočku”.* [* Toto rčení je nejen lež, nýbrž i germanismus. Odpusťte, ale mne zajímá ta lež více.] Ve skutečnosti a z oprávněného hlediska kočky “pro kočku” je polštář, mlíčko, nepozorný vrabec, tajemné půdy a seníky, ženský klín, měkká ruka, kutálivé klubko, měsíční noci, tichý dům a zahrada – tedy věci veskrze milé, přirozené a intimní. – Tato úsloví ukazují s politováníhodnou jasností lidský předsudek, že zvířecí tabule hodnot je zvrácená a neutěšená. Je však dosti důvodů mysliti si, že kdyby zvířatům byla dána moc upravit nebo dokonce stvořiti svět podle jejich vkusu, byl by to – přes mnohé krutosti a nedůslednosti – svět, který by nebyl nejnešťastnějším ze všech. Jmenovitě člověk v tomto světě by byl zvířetem nekonečně mírným a hodným, svatým jako láma a vlídným jako Dionýsos.

XII SVÉRÁZ

Koupí-li si například pražská dívka kus továrně vyrobené lidové výšivky a dá-li si ji u své švadleny přišít na svou halenku, říká se tomu “svéráz”. Je ovšem pravda, že lidový kroj je svérázný. Neméně pravda je, že je vyšívaný. Ale největší pravda je, že lidová dívka si jej vyrobila sama, aspoň prvotně a v hlavních částech. Sama především plela len a “nevěděla, proč ji srdce bolí”. Pak jej přadla, zpívala přitom, naslouchala starým babám, měla sto pověr; připomeňte si, že kolovrat je stejně obestřen pohádkami jako svatý grál. Když přišlo plátno od tkalce, sama je bílila, sama šila, sama vyšívala; a i když hedvábné přadénko, kterým vyšívala, nebylo jejím dílem, musilo nicméně projíti posvěcujícím, předepsaným, praslovanským obřadem lidového jarmarku a smlouvání. Vskutku, lidová výšivka není celý svéráz; tím je onen nekonečně osobní, intimní, činný život, který je v ní vetkán. Tento ubohý kousek vyšívané látky je jenom mrtvý a hmotný zbytek práce a lásky, písní, přástek, zvyků a invencí. Žijeme ze zbytků. Je ovšem těžko žádati, aby pražská dívka plela len, přadla, bílila nebo dokonce zpívala; stejně těžko je žádati, aby pražský domácí pán, stavě svou svéráznou vilu, sám porážel strom, přitesával trámy a vozil je vlastními koni na své staveniště. Ale přesto pravý “svéráz” není v tom, aby výrobek byl “náš”, etnický a jarý, nýbrž aby práce, kterou vzniká, byla naše, etnická a jará. Naše košile budou svérázné tehdy, bude-li krkonošským tkalcům tak dobře a vesele na světě, aby si při práci zpívali a vykládali sny. I naše domy budou snad trochu více naše, budou-li cihláři šlapati hlínu s větším uspokojením než doposud. “Svéráz” začíná životem, a ne hmotnými produkty.

XIII POVĚRA

Chtěl jsem již psát o jiném slově, ale když jsem nadepsal třináctku, napadlo mi nešťastné, hanlivé slovo “pověra”. Ano, překonali jsme věk pověr; jedu-li třináctkou do redakce, nemyslím na hrozné a osudné následky, které mi toto číslo může přinést, a nikdo z chodců nepovažuje za zvláštní neohroženost mé odhodlání jeti zrovna třináctkou. Není pochyby, že žijeme pohodlněji, není-li nešťastných třináctek, neblahých pátků, osudem znamenáných míst a tisícerych předzvěstí. Ale je pochybno, je-li tím život o něco bohatší a zajímavější. Nevím vsutku, je-li lépe, aby pavouček na stěně byl znamením budoucnosti, nebo jen znamením toho, že jsou kouty nevysmýčeny. Nevím, je-li důležitější vzpomenouti si při náhlém zastavení hodin s neklidem lásky na vzdálené příbuzné, nebo bez takového neklidu na nejbližšího hodináře. Zisk z pohodlí a jistoty je jenom relativní; něco se vždy při něm ztrácí, čeho nelze snadno nahradit. “Pověry” propůjčovaly věcem hlubší význam a větší rozmanitost; překonáním pověr vytěžili jsme pro sebe co největší lhostejnost k věcem. Zdá se, že se nám věci za to mstí dokonalou lhostejností k nám; pavouček přeběhne stěnu nemysle na naši budoucnost, nýbrž na tučný neřád některého kouta; blecha vám skočí na ruku a nepřiláká listonoše s dopisem, jež čekáte; obloha vám neposílá znamení komet, duhy míru ani krvavých mečů, jako činívala při jiných válkách; hodiny se zastaví tvrdošíjně a hloupě, a zní-li vám v uších, nemyslí na vás nikdo, stejně jako vy na nikoho nemyslíte. Poměr věcí k člověku je právě takový jako poměr člověka k věcem.

XIV ZOBÁK

Tímto slovem je míněno něco obzvlášť samorostlého a osobního. Proto říkají hudebníci, že skládají, jak jim zobák narostl, a malíři, že malují, jak jim právě zobák narostl; a vám, kterým nenarostl žádný domýšlivý, veliký, osobní zobák, nezbyvá než se popřípadě podiviti hříčkám přírody, že zatímco tomuto hudebnímu originálu vyrostl zobák Smetanův, onomu malířskému géniu vypučel zobák jaksi připomínající dejme tomu Slavíčkův. Příroda je mocná a podivínská. – Kdybych se však mohl dohovoreti s ptáčkem, který mi občas zpívá před oknem, myslím, že by mi sdělil: “Zpívám, ano, ale ne proto, že mi narostl zobák, nýbrž proto, že mne strašně plní láska. Umění, pane, není věc zobáku, nýbrž věc srdce a dar boží. Bůh je tík tík tiutí, tio rio trrr to to to nítia tík. Toto jest veliké tajemství, nezávislé na zobáku, nýbrž na duši.” Nemohu se však tak dobře s tímto ptáčkem dorozuměti, a proto jen naslouchám, jak zpívá. Zdá se mi opravdu, že svým zpěvem nemíní nic bůhvíjak osobního a originálního. Že se sice velmi těší ze své písničky, ale nikoliv z velikosti a osobní podivuhodnosti svého zobáku. Jeho umělecké poslání je zpívat, a nikoliv mítí zobák. Osobní zobák je výsadou lidských umělců.

XV ÚKOL

V nynější “vážné a kritické” době vystupuje jednou nebo dvakrát denně před naše svědomité oči nějaký “úkol”; kdekterý temný kout v novinách a revuích se náhle zjasní novým “úkolem”, jenž nám ukazuje cestu k lepšímu zítřku. Nevím již, co vše je národním úkolem: mítí zdravé děti, býti členem Muzea, koupiti si Zlatou knihu V. B. Třebízského, vstoupiti do strany, býti eugenikem, pamatovati na hladové, podporovati steré účely, stavěti nové divadlo, zříditi nové školy a tak dále. Nemluvím probůh proti dobrým a užitečným věcem, které tu na nás vystupují jako Úkoly, nýbrž jen – a dokonce nesměle – proti tomu, abychom z nich dělali pouze úkoly. Mohou přece býti ještě ledačím jiným: libostí, potěšením, zábavou, pýchou, úlevou, láskou, ztřeštěností. Táži se, nebylo-li by v Čechách veseleji, kdyby bylo lidem rozkoší, a nikoliv úkolem býti třeba členem Muzea; kdyby bylo národní zábavou, a nikoliv národním úkolem stavěti nové a pěkné školy; kdybychom dávali chudým jísti, protože nás to ukrutně těší, a ne proto, že v tom vidíme úkol; kdyby naše zlaté měšce se otvíraly z nezkrotného dobročinného temperamentu, kdybychom dělali “vše pro dítě”, protože máme děti rádi, a vše pro dospělé, vše pro vědu, vše pro umění, vše pro budoucnost jen z jarých a účastných osobních pohnutek. “Úkoly” vedou a opravují život, kdežto osobní pohnutky jej žijí. Z úkolu máme humanitu, ale ze srdce ji žijeme. Slovo “úkol” je protiva k slovu “přirozenost”; nevím přesně, co je národní přirozenost, ale přál bych jí, aby v ní byla aspoň větší část toho, co dnes jmenujeme “národními úkoly”.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.